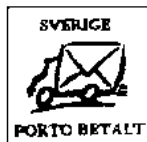

Avs: Breidablick 2,178 93, DROTTNINGHOLM

B

**ELEONORA
EPOSTEN**
LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 3, September 2016 Årgång 24

RÖDA KORSETS "KUPAN" FLYTTAR!

Men inte långt, bara cirka 30 meter, se kartan (ej skalenlig).
Stängt för flyttning 1-2 oktober. Vi räknar med att ha öppet
som vanligt från och med 8-9 oktober. Styrelsen önskar nya
och gamla kunder varmt välkomna till vår nya lokal!

RYDSTRÖMS HAR KÖPT PRÄSTGÅRDEN!

ORDFÖRANDENS SPALT

Vi har ett intressant höstprogram. En höjdpunkt blir besöket på Gälö där Gälö Gärsar (hembygdsföreningen) har tänt en kolmila. Kolarna berättar om hur 50 kubikmeter björkved blir 15 kubikmeter träkol. Denna ekologiska produkt är mer energirik än den stenkol vi använder i Smedjan. En annan höjdpunkt blir besöket på Årsta slotts Fredrika Bremermuseum där vi efter en slottslunch guidas av Årstasällskapet för Fredrika Bremer-studier. Och årets julkransar binds i samarbete med Västerleds

Trädgårdsstadsförening i studenthemmet Tempus.

Du som väntar på artikeln om världsarvet Drottningholm måste tyvärr vänta ett tag till. De internationella experternas rapport (HIA fas 2) har blivit försenad. Dr Kloos har begärt att få mer tid och det beviljades. Trafikverkets projektledare, Karin Stadler, yttrar sig litet oklart om förseningens orsaker, men förhoppningsvis har vi spelat en roll. Den 10 oktober får Lovögruppen en redovisning i närvaro av dr Kloos. Riksantikvarieämbetet ska senast den 1 december skicka rapporten till Världsarvscentret. En utförlig artikel om världsarvet Drottningholms möjliga framtid som världsarv kommer kanske först i nr 1 år 2017!

Det mest glädjande som hänt på Lovö är att Rydströms har köpt prästgården; jorden, skogen och byggnaderna. Nu kan vi alla se fram emot att handla ekologisk och närodlad mat i gårdsbutiken. Efter alla problem Rydströms haft med Stockholms stift ser jag det nya ägandet som en rättvis belöning efter hårt arbete och många besvikelser. Det ekologiska lantbruket ligger i linje med Lovö naturreservats skötsel föreskrifter och har gynnsam klimateffekt.

År 2016 fyller Hembygdsrörelsen 100 år. De 7 föreningar i Ekerö kommun som är anslutna till Stockholms läns Hembygdsförbund firar bland annat med ett fint program på Ekebyhovs slott den 17-18 september. Det blir två intressanta dagar värda att besökas av många. Lördagen den 17:e kl 14.30 visar vi Lovöfilmen och Bo Petré berättar om sina utgrävningar under 30 år och visar hur Lovö såg ut på den tiden med hjälp av våra fina bilder från Fornstigen. Kom till Rörby på marknadsdagen söndagen den 11 september! Glöm inte att besöka Hogsta där Bagarstugan, Smedjan och Magasinet tar emot med nyrenoverad bakugn, smidande och filmvisning.

Bertil Ottoson

Elin Rydström sonen Elmer skördar kronärtskockor

Rydströms har köpt prästgården!

Trots långvarigt motstånd från Stockholms stift som hoppats få sälja villatomter, lyckades Elin och Karel Rydström efter många turer köpa loss gården.

Det blev en längre diskussion på övre plan i Prästgårdens gamla sädesmagasin som Rydströms byggt om. I bottenplanet finns hästboxar, kalvkättar och en gårdsbutik. Där kan man köpa gårdens produkter, inklusive Elins hembakade ostkaka som smakar långt bättre än de man kan köpa i livsmedelsbutiker – särskilt med vispgräddade och Hiramns svartavinbärssylt. Gårdens ekologiska produkter

ger maten högre kvalitet än den man får i vanliga butiker.

Redan 2007 bestämde sig Elin och Karel att de ville ta över prästgården. Arrendatorer kan använda bestämmelsen om hembud i Jordabalken (Lag 1985:658 om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället, § 5: "Ett arrendeställe, för vilket en intresseanmälan gäller, får inte överlåtas helt eller delvis genom köp eller byte utan

Ovan: Skillnaden är friheten, ty ”frihet är det bästa ting som sökas kan all världen kring” (Biskop Thomas frihetsvisa till Engelbrekt år 1433). Bild av Bror Hjorts Engelbrekt. Nedan och till höger: Korna på väg till mjölkning Får och kor betar på samma ytor.

att den arrendator som har gjort intresseanmälan har erbjudits att förvärva arrendestället”). Det innebär att om stiftet ville sälja prästgården har arrendatorn rätt att köpa gården till det pris säljare och köpare kommit överens om. Under ganska lång tid har stiftet haft kontakt med Statens Fastighetsverk om en försäljning. Under 2015 blev planerna mer konkreta och stiftet ville avsluta försäljningen innan årsskiftet. Tre dagar före julafton tog stiftet kontakt med Rydströms. Stiftet ville ha en skriftlig avsägelse av hembudsrätten.

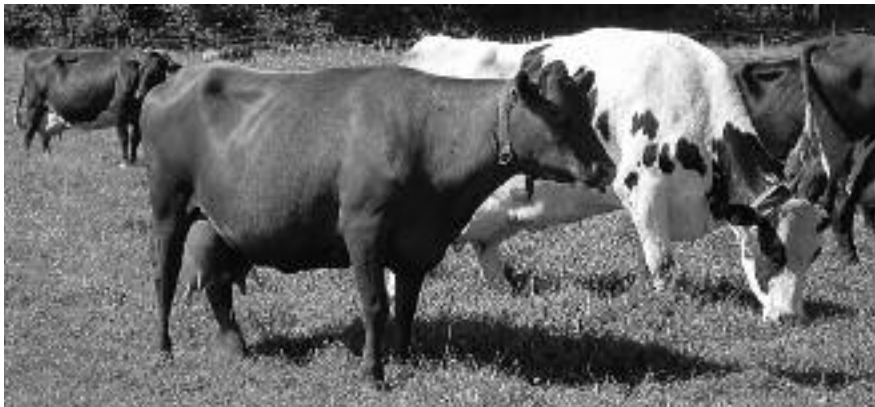
STIFTET OCH Fastighetsverket hade tidigare aviserat en höjning av arrendet med ytterligare 30 procent efter den nyligen genomförda 80 procentiga höjningen. Stiftet lovade att man i så fall skulle gå med på en överföring av arrendet till Elin och

Karel. Tidigare hade stiftet vägrat generationsväxling och även att skriva in Elin som medarrendator. Det var ingen bra början för de nya arrendatorerna att både få ut mindre för mjölken (globaliseringseffekten) och ett högre arrende. Man sade därför nej till erbjudandet.

Elisabeth Rydström tog reda på vad som ingick i försäljningen. Tidigare hade Rydströms fått ett anbud av stiftet att köpa jorden och byggnaderna för 17 miljoner. Det var oöverkomligt, men nu hade priset förhandlats ner till 12,5 miljoner och skogen ingick. Rydströms bestämde sig för att köpa gården och den 19 maj 2016 skrev man på de sista pappren. Köpet blev verklighet genom att Rydströms fick lån av lantbrukarnas egen bank vars syfte är att medverka till en levande landsbygd med självständiga bönder. Nu motsvarar ban-

kens räntor mer än det arrende man betalade till Stockholms stift. Men att längta till nästa arbetsdag och vakna med ett leende är värt mycket. Skillnaden är friheten, ty ”frihet är det bästa ting som sökas kan all världen kring” (Biskop Thomas frihetsvisa till Engelbrekt år 1433). Lovö har alltså fått en ny jordägare! Hurra, hurra, hurra! Lovö hembygdsförening gratulerar hela familjen Rydström och även Lovöborna!

HUR HAR RYDSTRÖMS orkat att både sköta gården och klara alla problem och konflikter som fanns från början och tillkom under arrendetiden? Elisabeth och Tom arrenderade en liten gård i Roslagen, men jordägaren skilde sig och mannen tog tillbaka gårdens skötsel. De fick ingen ersättning för de investeringar och det arbete de gjort för gårdens

utveckling. Tom och Elisabeth letade i större delen av Sverige efter en ny gård att arrendera och hittade Lovö prästgård. Arrendatorn hade blivit uppsagd på grund av vanskötsel av såväl odlingar som byggnader. Rydströms kunde varken bo i huvudbyggnaden eller använda ladugården för korna. Tom flyttade in 1984 och förberedde gården för resten av familjen och djuren. Bostadshuset var byggt av stående plank utan isolering och golvet i ladugården var ruttet. Oljepannan var ur funktion och den elektriska uppvärmningen gjorde att elsystemets huvudsäkring gick i ett kör. Det fanns inga fungerande maskiner utom diskmaskinen, men den stals. Tom sade vid synförrättningen till kyrkans boställesnämnd ”inte en vinter till” och pastoratet beslutade att renovera bostadshuset.

STIFTET GJORDE TIDIGT klart att man inte ville överföra arrendet till Elin och Karel. Istället sade stiftet upp Rydströms för avflyttning den 10 mars 2010. Lovö hembygdsförening tog reda på kyrkans värdegrund, som uttrycks i skriften ”Gudslånet – prästlönetillgångar i Svenska kyrkan”. Här skriver ärkebiskop Anders Weiryd: ”En kyrka bör se på sina samlade tillgångar som lån från Gud, att förvalta, bruka och bevara. Detta borde leda till långsiktighet och ödmjukhet”. Vi hade kontakt med både Anders

Weiryd och den tidigare biskopen, Caroline Krook, som försökte få uppsägningen omprövad. Men det är kyrkopolitikerna som beslutar och de vidhöll uppsägningen. Vad betydde egentligen den separation mellan kyrka och stat som skedde år 2000? Borde inte kyrkan själv numera kunna besluta över sina tillgångar? Nej, separationen är bara delvis. I de beslutande organen har lekmanpolitikerna fortfarande makten. Av de 251 mandaten i svenska kyrkans kyrkomöte är 196 politiska representanter. I stiftsfullmäktige, stiftets högsta beslutande organ, är situationen likartad även om biskopen är dess ordförande.

I FÖRHANDLINGARNA var stiftets budskap till Rydströms dubbelt. Stiftets ledning, både stiftsjuristen och biskop Eva Brunne, sade vid personliga samtal att Rydströms inte alls behövde vara oroliga medan kyrkopolitikernas protokoll hade motsatt budskap. Arrendatorerna skulle bort! Efter mönster från stiftets övriga jordbruk ville man tjäna pengar genom att sälja villatomter. Stiftets gårdar i Botkyrka och på Munsö är tragiska exempel på arrendatorer som inte orkade hålla emot. Den dubbla stressen med sjunkande mjölkpriser och konflikterna med stiftet gjorde att Rydströms var nära att ge upp. Utan stödet från Lovö hembygdsförening och Ekerö pastorat – där kyr-

koherde Peter Strømmer var särskilt viktig – hade de nog inte orkat.

Verksamheten på Prästgården står idag på flera ben. Viktigast är mjölkproduktionen från de drygt trettio mjölkorna (bland andra raser Rödkulla och Fjällko). Totalt säljer gården 240 ton mjölk per år vilket teoretiskt skulle räcka till alla Lovöbors mejerikonsumtion. Det är en vacker tanke att vi skulle kunna vara självförsörjande på ön med hjälp av en ekologisk mjölkgård mitt på ön. Det intressanta med Prästgården är att de samtidigt medvetet har valt traditionella mjölkkoraser varav flera är mycket bevarandevärda som Rödkulla och Fjällko. De är inte alltid

Dottern Siri med en av gårdens kattungar

de mest produktiva men de bär på ett kulturhistoriskt arv och bevarar genvariationen. Gotlandsfären är en annan viktig del av produktionen. De betar samma ytor som korna och kompletterar varandra utan att konkurrera. I år kommer 22 lamm att slaktas.

EN ANNAN VIKTIG del är besöksverksamheten. Prästgården är Arlas visningsgård i Stockholms-trakten. Vår och höst rullar busslast efter busslast med skolbarn in på gårdsplanen, ca 6000 per år. En mer konkret brygga mellan uppväxande stadsknattar och landsbygdens miljö går knappast att föreställa sig. Barn från Rinkeby, Hässelby, Täby och Bromma får lära sig ”ko-vett”, studera hönsens beteende och vandra i artrika marker. Barnen får kunskap och upplevelser från en aktiv bondgård som sköts på ett ekologiskt hållbart sätt litet som i gågna tider.

Att vara mjölkbonde i dagens Sverige är ingen lukrativ verksamhet med mjölkpriser som är historiskt låga. Att starta ett eget minimejeri är populärt bland många mjölkbönder. På så vis kan man vidareförädla sin råvara och få bättre betalt. Elin och Karel är dock tveksamma eftersom det innebär mer investeringar samt framförallt mer arbetstid. Istället vill de koncentrera sig på det de är bra på, ekologisk mjölkproduktion och barnverksamheten. De kan dock

tänka sig att samarbeta med ett mikromejeri som skulle kunna ta fram gårdsspecifika produkter. Framtiden får visa om det blir verklighet.

ELIN OCH KAREL är allmänt lite svävande om framtidsplanerna. Att vara markägare är så nytt att de inte riktigt tänkt över vilka utvecklings-möjligheter framtiden kan innebära. De är dock övertygade om att fortsätta med huvudverksamheterna de närmsta åren – att vara mjölkgård och visningsgård. De tycker även att det är spännande att äga skog. På sikt vill de återställa delar av skogen till skogsbete som det varit historiskt. De kan även tänka sig att såga eget virke från skogen till ombyggnadsprojekt på gården. Detta är helt i linje med deras ideologi, ekologiskt och närproducerat.

En annan roll som de kan utveckla är att erbjuda naturbete på mark utanför sin egen. Elin och Karel har nu tagit plats i den samrådsgrupp som finns för naturreservatet eftersom de numera är en ”betydande markägare” i reservatet. Det nya naturreservatet på Lovö-Kärsö har höga mål att återställa många hagar och ängar som växt igen de senaste hundra åren. Att restaurera dessa marker kräver skogshuggning samt många mular i backen och vilka kan vara bättre att ta hand om de djuren än Prästgården.

När vi lämnar Elin, Karel, Elisa-

Karel matar korna från höskullen

beth och Tom går Hedemorahönsen runt och sprätter på gården, en lantlig idyll mitt på Lovön, mitt i Storstockholm.

Kanske de avslutande orden i min första ordförandespalt (EP nr 1, 2010) kommer att bli verklighet: ”Min vision av framtidens Lovö är att min fru Eva och jag kan handla mjölk, ägg, kött, grönsaker och blommor i gårdsbutiken vid prästgården.”

Alexander Lind af Hageby
Bertil Ottoson

Fiskis personal 1947: Från övre raden: Alexander Määr, Eric Fabricius, Jöran Hult,, Gunnar Svärdson, Elias Dahr, Håkan Holmqvist, Lars Brundin, Sven Runnström, Gösta Molin Nedre raden: Hendrik Toots, Greta (Bäckström) Söderberg, Ingeborg (Stjerna) Pooth, Kylli (Sörenson) Johannisson, Gunnar Alm, Katarina (Trapp) Ahl, Bibi (Sandgren) Nilson, Helve Toots, Arne Lindroth.

Fiskis på Lovö

– en grundpelare i svensk vattenvård?

I Eleonorapostens första nummer 2016-1 lovade jag att berätta om Sötvattenslaboratoriet, inbäddat i Lovögrönskan norr om Drottningholm.

Anläggningens historia börjar kring 1930, och var därmed en del av ett vaknande miljömedvetande i Sverige. Behovet av en förbättrad kunskap om fiskar och fiske samt

dess hotade livsbetingelser var dock av äldre datum. Från mitten av 1860-talet hade arbeten pågått för att fördjupa kunskaperna. Ett annat exempel på förståelsen för miljövärden är Svenska Naturskyddsföreningen som funnits sedan 1909. Under flera år var diktaren Sten Selander ordförande i föreningen. Stockholms stad

hade insett redan under de första årtiondena av 1900-talet att det krävdes bättre sanitet för medborgarna. Utsläppen av obehandlat avloppsvatten direkt i Mälaren och det inre av Stockholms skärgård började bli olidliga. Å andra sidan fanns ”torrdassen” kvar i centrala delar av Stockholm ända fram på 1960-talet. Gemensamma torrdass på bakgårdarna fanns både på Söders höjder och i Gamla stan. Hopsamlingen av latrin sköttes av bland andra Greta Garbos pappa. På tidigt 1900-tal kördes också latrin ut till bland annat Lovö. Det lär ännu finnas spår av latringropar på diverse ställen på ön. Till och med Lars Magnus Ericsson – grundaren av ett känt svenskt världsföretag – var en tid engagerad i att utveckla och bygga tekniska modeller för att transportera latrin och hushållsavfall (som komposterats i Lövsta) från Stockholm ut till Mälarsjöarna. Detta återanvändes som ”naturgödsel”, ett exempel på dåtidens kretsloppstänkande.

Det finns nu en annan – minst lika intressant – aspekt på den framväxande vattenvården i Sverige och med nedslag särskilt på Lovö. När Kngl. Lantbruksstyrelsen år 1929 beslutade om en särskild försöksanstalt var perspektivet forskning för en god vattenmiljö i sjöar och vattendrag. Försöksanstalten kom att byggas strax norr om Drottningholm. Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse ställ-

de 300 000 kronor till förfogande för själva anläggningen, som sedan skapades av Torben Grut. Han var då en mycket känd slottsarkitekt vid Drottningholm och är idag mest berömd för det klassiska Stockholms Stadion, tävlingsarenan för OS i Stockholm 1912. Försöksanstalten invigdes år 1935 under närvaro av kung Gustaf V. Två år senare etablerade staten ”Tillsynsmyndigheten rörande vattenföreningar” och förlade denna till Försöksanstalten. År 1950 fick anläggningen namnet Sötvattenslaboratoriet. Detta kan i många avseenden ses som starten av det vi idag kallar Naturvårdsverket. Denna viktiga avdelning fick inte plats i Torben Gruts skapelse, utan förvisades till en annexbyggnad, gemenligen kallad ”Baracken”. Idag en kuriositet, som kan begrundas hos myndigheten på Valhallavägen!

Verksamheten med tillsyn av vatten blev en viktig del i laboratoriets dagliga värv, även om kopplingen till fiskvården stod i centrum. I min barndom, slutet av 1940-talet och under 1950-talet, gällde alltid begreppet ”Fiskis” som smeknamn på anläggningen. Personalen använde istället FIA som sitt smeknamn på det hela!

Som de flesta nystartade verksamheter med ett gott syfte kom Sötvattenslaboratoriet och även den tidiga Vatteninspektionen att drivas med en engagerad ”pionjäranda”. Denna anda hängde i sig ganska länge,

uppenbarligen. Min moster Greta, som med tiden blev en "supermorsa" på Fiskis, blev bjuden på lunch någon gång i kring 1970 av Leif Bruneau, en av de legendariska vattenvårdarna i Sverige. Greta citerade denne: "Vi få ute på Lovö som arbetade för ett bättre vatten-sverige gjorde mycket mer nytta än dagens stora verk!" En reflektion rimligen färgad av både nostalgi och sanning.

Leif Bruneau var nu en av flera duktiga och produktiva vattenvårdare på Sötvattenslaboratoriet. Flera av dessa förtjänar verkligen en plats i vår moderna vattenvårdshistoria, särskilt Sten Vallin som bodde på Malmen i Drottningholm. Äldre vattenvårdare jag talat med har framhållit Sten Vallin som både föregångsman och en av ögonöppnarna för en nödvändig vattenvård i Sverige på grund av ökade föroreningar och en accelererande övergödning av våra vattendrag. Detta är fortfarande ett relevant perspektiv!

Gunnar Svärdson, Nils Arvid Nilsson och Magnus Fürst med flera arbetade med fiskebiologiska projekt, oftast med anknytning till förändringar i miljön. Förutom en god vetenskaplighet stod flera av forskarna på "Fiskis" också för en folkbildningsambition. År 1976 gav Statens Naturvårdsverk ut en bok, "Sjöar under påverkan", där både Nils Arvid Nilsson och Gunnar Svärdson skriver om vattenvården från ett fis-

kebiologiskt perspektiv. Dessa uppsatser vittnar om djup sakkunskap, men också om en glädje att få förmedla sitt vetande.

Gunnar Svärdson och Magnus Fürst är männen som kom att svara för inplanteringen av signalkräftor i svenska vatten, sedan flodkräftan nästan utrotats av pest. Ett annat intressant projekt som drevs från "Fiskis", skulle kunna kallas "stora laxräddningen", som slutligen resulterade i att denna verksamhet ombildades till ett särskilt Laxforskningsinstitut och förlades till Älvkarleby.

Sötvattenslaboratoriet med Statens Vatteninspektion utvecklades till ett kunskapscenter – ja, vad vi dag skulle kalla en "tankesmedja". Det var nog inte bara pionjärandan under de första decennierna som resulterade i de goda resultaten. Det stora antalet vetenskapliga publikationer gjorde att laboratoriet blev välkänt särskilt runt den nordliga delen av världen. Besökande utländska kolleger häpnade över hur mycket betydelsefulla forskningsresultat som kunde produceras av en så blygsam institution.

En vandring idag, ner till "Fiskis" från busshållplatsen på Rörbyvägen ger strax en känsla av frid och lugn, givetvis förstärkt av den omgivande naturen. Den fridsamma omgivningen kring "Fiskis" var kanske ett nödvändigt och stimulerande element för ett gott vattenvårdande arbete! Ja,

närmast en "klosterfrid" präglar området. Detta skrivet som en stilla kritik av vår nutid med krav på snabbhet och "effektivitet", i vars efterföljd vår nya folksjukdom syns breda ut sig: "arbetsstressen", som alltför sällan tycks ge tid för eftertanke och reflektion.

Jag vill rikta ett stort tack till Eva Sers och Olof Philipson som tog sig tid att på plats berätta om "Fiskis" för mig! Med visst mått av en "avund" i själen kunde jag lämna er som haft och har en sådan arbetsplats! Ett särskilt stort tack till Magnus Fürst, som bidragit med mycket goda kompletteringar. Hans eminenta detaljkunnande om verksamheten vid "Fiskis" förtjänar en egen artikel i Eleonoraposten!

Hur ser det ut idag, mer än 80 år sedan Sötvattenslaboratoriet invigdes? Jo, numer är det en del av SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet, som tog över ansvaret år 2011 från Fiskeriverket. Hur många arbetar ute på Lovö vid SLU idag? Enligt Joep de Leeuw, avdelningschef på SLU, är idag 45 fast anställda. Om den aktu-

ella verksamhetens kan man läsa på SLU:s hemsida. Alldeles uppenbart har man följt de "ursprungliga" spåren, med en koncentration på fiskeekologi.

Sötvattenslaboratoriet i Drottningholm ansvarar för forsknings- och utvecklingsverksamhet på fisk och fiske i sjöar och vattendrag.

Vi arbetar med och bedriver forskning på resursskattning, fiskevård och bevarande samt fiskens miljörelationer. Speciellt intresse ägnas fiskesamhällena i de stora sjöarna och fjällområdet, lax, havsöring, ål och kräftor, hotade arter samt övergödda sjöar och problem relaterade till förorening och kalkning.

Sötvattenslaboratoriet har även ett lokalkontor i Örebro. Laboratoriet förfogar bland annat över databaser för nät- och elfiskeresultat, ett omfattande bibliotek, fiskgenetiskt laboratorium, åldersanalyslaboratorium och stora experimentella resurser i laboratoriet vid Drottningholm.

Stig Morling,
vattenvårdare med Lovörötter

BARKARBY GÅRD!

”Åååh vad vackert!”

Det utropet hör man ibland när en klunga träningscyklister som kommer via Orangeriet och Rörby, får se landskapet öppna upp mot de vida fälten och Lovö kyrka vid Barkarby och uppenbara sig i all sin storslagna rymd. Det är förstås någon som kör där för första gången som överraskas av synen och jag förstår hänförelsen, det är ett pastoralt landskap med ett mäktigt himlavalv som ligger framför dem.

Själv har jag inte tröttnat på vyn efter sexton år på platsen, tvärtom, landskapet är levande och ständigt

skiftande trots att det inte har förändrats nämnvärt de senaste århundradena. Jag känner mig privilegierad och rik som få bo här och uppleva den vänlighet, frid och omväxling som naturen bjuder på.

Eftersom jag tecknar och målar i olja, så gör jag mina utflykter i omgivningarna ibland under sommarhalvåret och letar upp något motiv att måla. Då häktar jag på cykelkärran bakpå cykeln, lastar i staffli, oljefärger och palett, målarduk och en tältstol, och inte minst en termos kaffe och mackor till en mysig fikastund. En stor del av njutningen

är ju att vistas i naturen och uppleva det vackra Lovö.

Som konstnär så vet man dock att det är inte det vackra i motivet som avgör hur bra en målning blir, utan hur man på duken uttrycker det man har framför sig. Lite bråte i ett dike kan bli motiv till en vackrare målning än ett storslaget landskap. Titta på Evert Lundqvists måleri, han kunde göra en simpel kaffekopp till en skönhetsupplevelse.

Därför blir jag oftare besviken när jag inte lyckas fånga det vackra i ett

vackert motiv, än när jag målar något mindre intressant som ändå får en viss målerisk kvalitet. Nyckeln tror jag ligger i hur levande en målning känns. Naturen är ju ständigt föränderlig och därmed livfull, och utmaningen är att gjuta liv i konstverket. 'De gamla mästarna' behärskade detta i traditionen, men mycket av kunskapen har nog gått förlorad i industrialismens era. Själv har jag fått erkänna min begränsning många gånger. Men ändå, har man en gång fått lusten att uttrycka sig i bild

Ovan: Vedspisen, Nedan: Huggkubben
Till höger: Joel i ateljén.
”det är inte det vackra i motivet som avgör hur bra en målning blir, utan hur man på duken uttrycker det man har framför sig. Lite bråte i ett dike kan bli motiv till en vackrare målning än ett storslaget landskap”.

inplanterad i sig, så är det väldigt svårt att överge den kärleken oavsett det motstånd som bjuds.

Häromåret fick jag möjligheten att överta och hyra en liten bod i skogsbyrnet vid Barkarby. Det var Lars Bergman som överlät den efter att ha disponerat den av Fastighetsverket under många år. Bodan byggdes 1947 och bestod till ena delen av ett garage där Lars bl.a. har haft sin traktor, och till andra hälften av en tvättstuga och badhus som tidigare användes av Domänverkets personal i omgivningarna. Från början hade vi önskat att nyttja boden som förråd, men jag såg möjligheten att kunna inreda en ateljé i den, vilket förverkligades under förra året.

Jag har fått bodens historia berättad för mig av Lars Bergman. Innan den nuvarande byggnaden kom till, så låg det på samma plats ett stall och vagnslider som var betydligt större än den lilla boden. Den tillhörde Barkarby gård som ju var ett värds- hus med övernattnings för resande mot Ekerö och Färingsö. Vägen var ju lång innan bilens tid och pausen var välkommen och hästarna behövde vila.

Förbi Barkarby ringlade sig huvudvägen mot Mälaröarna, fortsatte över Söderby och via Lindö bro vidare upp på åsen ovanför Malmvikssjön.

Det gamla vagnslidret revs av Lasse och hans far på Domänverkets uppdrag, och det fanns en hel del

gamla fjädervagnar, landåer och droskor som de inte riktigt visste vad de skulle göra med. Vagnarna kunde inte härbärgas på gården och det

fanns inget intresse från annat håll att bevara dem, så tyvärr blev dessa skatter offer för lågornas rov i en brasa ute på gårdeskanten.

Lars Bergmans far Oscar som var en driftig man, sökte sig bort från sina hemtrakter för att etablera en ny verksamhet. Oscar kom från Grava i Värmland där han hade en släktgård som kanske inte gav den bästa avkastningen, så han var villig att röra på sig och satsa på något nytt. Han hade först köpt en gård i Södermanland, men den var ”frostlän” förklarar Lars, så Oscar sökte vidare och fick så småningom kännedom om Barkarby värdshus på Lovön.

Vid ett möte på Barkarby med Domänverket fick han veta att de hade tänkt lägga ner verksamheten och riva fastigheten eftersom den var så nedgången. Det tyckte Oscar var synd på en så fin gård.

”Men vi har inga pengar att renovera för” förklarade domänverkets representant. ”Det har inte jag heller”, sade Bergman, ”men då får man väl skaffa fram det”.

Och han förklarade sig villig att överta arrendet och rusta upp värdshuset. Men han ställde ett villkor, att också få överta jordbruket som då var åtskilt från värdshusets verksamhet. Affären blev av och Oscar Bergman satte igång en upprustning av gården efter övertagandet 1916, och hustrun Astrid flyttade med när detta var klart några år senare.

Sedan fortsatte Oscar och Astrid värdshusverksamheten och drev jordbruket så att gården kom på fötter och utvecklades.

Sonen Lars föddes 1928 och växte upp på gården, gick sedermera på lantbruksskola och övertog så småningom gården efter sina föräldrar tillsammans med sin fru Inger.

Oskar Bergman behöll gården i Värmland, där släkten fanns, och drev den vidare under ett antal år. Lars berättar att fadern var lite orolig att gården inte sköttes ordentligt, så han ombad Lasse att köra dit med traktorn och sköta om det som krävdes. Och han motsatte sig inte pappans vilja, så Lasse körde vid tre tillfällen med traktor från Lovön till Grava i Värmland.

”Hur var det möjligt?” undrar jag.

”Ja, det tog 15 timmar och det var inga problem”, säger Lasse, ”och jag gillade ju att köra traktor”.

Att han inte har varit rädd för arbete har jag förstått länge, under många år deltog han i snösvängen för Stockholms stad med traktor och frontlastare. Det blev många sena nätter och tidiga morgnar, parallellt med arbetet på gården.

Och Barkarby gård har han skött med framgång. Lasse visar mig stolt en fint ornamenterad kanna, vilken han fick som pris ur kungens hand för bäst mjölkproducerande kobsättning i Mälardalen under tre år i rad.

”Kor är väldigt punktliga djur” säger han. ”Man måste vara noga med tidspassningen när man mjölkar och utfodrar dem, då ger de mycket

mjölk”.

Nu när jag hälsar på honom i slutet av april så går vi ut till vedhögen, som vuxit sig stor efter att han har låtit hamla allén in mot boningshuset. Han klyver veden med vana hugg och jag får inte hjälpa till när jag erbjuder mig. Lasse räknar med att klyva upp vedhögen själv fram till början av maj när han fyller år. Åttio-åtta år är han och svingar yxan med gammal självklarhet.

Varje dag ser jag honom i någon verksamhet, han ansar häcken och kör bort ris med hjälp av frontlastaren, eller klipper gräsmattorna med åkgräsklipparen mm. Han vill gärna hålla igång för att bevara vitaliteten.

”Nej, man får inte soffra till sig”, säger han och tar bilen en gång i veckan till gubbgymnastiken på Ekerö.

Och jag är tacksam mot Lars för att jag fick tillgång till boden i skogsbrynet och en ateljéplats, och hoppas att det ska främja min lust att utveckla mitt måleri. Det är ju ofta en tuff kamp mellan tron och tvivlet på den egna förmågan, man brukar säga att konstnärligt arbete handlar om 10% inspiration och 90% transpiration. Men de fina omgivningarna med kor och hästar i hagen intill boden, är ju ett lyft för känslan när jag går ut till min fina ateljé.

Odd Sandberg

Vår farmor och farfar Arthur Bovin och Signe Ekwall gifte sig 1905 i Lovö Kyrka.

Arthur Bovin+Signe Ekwall Hogsta 1905

Vår farmor och farfar gifte sig 1905 i Lovö Kyrka. Vallonsläkten Bovin invandrade till Sverige i mitten av 1600-talet och vår gren hamnade i Österby Bruk i Uppland och arbetade som mästersedler under många generationer. Det var först generationen före vår farfar som man flyttade

till Stockholm och bytte yrken. Farfar var Civilingenjör och arbetade på Forsviks Bruk i Västergötland och där träffade han vår farmor, tillfällig guvernant hos disponenten. Efter omfattande skriftväxling (de bodde bara ca 100 meter från varandra) ville de unga två "gå vidare" och Farfar

fick åka hela vägen till Lovön för att anhålla om Farmor Signes hand av patron "Gusten" Ekwall på Hogsta. Signe fick vänta tålmodigt på svar i Forsvik! Men svaret blev i alla fall ja och bröllopet stod på Hogsta Gård den 10 juni 1905. Därefter flyttade paret ihop i Forsvik och våra föräldrar föddes 1906, 1907, 1909, 1912 och till sist 1918. Familjen flyttade cirka 1925 till Örebro, varifrån våra föräldrar successivt lämnade "boet" för att under 1930-40 talen gifta sig och bilda familjer. Vi kusiner föddes under tiden 1933 (Anthony) till 1964 (Ola) och tillsammans fick Arthur och Signe 19 barnbarn! 1946 dog Farfar Arthur och så småningom flyttade Farmor Signe till Djursholm där hon avled 1970, 91 år gammal.

Farmorers föräldrar var "Gusten" Ekwall och Siri Almqvist, två gamla och välkända släkter från trakten kring Huskvarna-Jönköping i Småland. Intressant är att i just denna generation gifte sig tre bröder Ekwall med tre systrar Almqvist och två av dessa familjer kom sedermera att bosätta sig på Lovön! Hogsta och Ängsbacken. I slutet av 1800-talet sprang det alltså omkring inte mindre än 12 dubbelkusiner och lekte med varandra på Lovön. Det måste ha varit en härlig tid. Undrar hur ofta ungdomarna tog ångbåten till Stockholm för en helkväll?

Våra föräldrar bosatte sig här och var, en i Oxford, två i Stockholm, en i Ångermanland och en i Lappland. Några har flyttat lite hit och dit under

Nedan: Dubbelkusinerna. Sittande till vänster farmor Signe.

Välkommen till Bagarstugan!

åren, men även idag finns det "Bovin-kluster" i Stockholm, Hudiksvall och Lycksele. Vi kusiner har givetvis träffats en hel del som barn, men förstås inte lika mycket och ofta som dubbelkusinerna på Lovön. Våra Lyckselekusiner är yngre och har inga barndomsminnen av oss andra att tala om.

1993 när många av oss började närma sig slutet på "arbetsåren" så uppstod ett intresse av att träffas igen, ivrigt påhejat av våra kusiner från Lycksele som gärna ville lära känna oss andra bättre. Första mötet skedde 1993 på Frägsta Gård i Hälsingland där den äldste föräldern

Lasse bodde. Deltagare var även far(bror) Börje från Stockholm samt en ganska komplett samling kusiner med barn och barnbarn.

Därefter har vi oregelbundet träffats vartannat år och ofta på olika platser. Varje gång har ett "kluster" svarat för organisationen. Vi har varit runt Stockholm, på Frägsta, Lycksele, Forsviks Bruk, Österby Bruk och Bohus Malmön. 2016 var det "Stockholms" tur att administrera mötet och vi enades då om att HOGSTA-LOVÖN måste bli platsen, där ju vår farmor växt upp. Sagt och gjort – planeringen startade, kontakt togs med Hogsta Ridan-

Petter och Kerstin Ekwall, Ragnar och Ingrid Oldfeldt, BOVIN: Anna gm Olle, Eva, Jan, Marianne och Klas, Olle, Elisabeth

läggning. Därifrån till Lovö Hembygdsförening och Kajsa Hermodsson på Hogsta. Responsen blev mycket positiv och entusiasmen från Hembygdsföreningen var stor. Två veckor före den stora dagen som planerades till måndagen den 8 augusti, träffades vi i bagarstugan vid Hogsta för att diskutera ett passande program. Då var även min pappas nyupptäckta syssling Ingrid Oldfeldt (född Ekwall) och make Ragnar med. Redan då upptäckte jag många intressanta saker, så det här skulle nog bli ett fint kusinmöte. Den mycket vackert renoverade bagarstugan kunde vi använda som möteslokal

och film skulle visas i Hembygdsföreningens tjugiga magasin på höjden. Därefter skulle vi även få se själva byggnaden Hogsta och på väg till Rastaholm för middag planerades ett besök på kyrkogården. Mycket nöjda med programmet tog vi färjan hem till Tullinge.

Måndagen den 8 augusti klockan 11.30 träffades alla kusiner vid Kina Slott för att dricka kaffe och äta smörgåsar (lunch hade vi inte tid med). Två bilar kom med färja och en bil från Mössön utanför Iggesund (Hudiksvall). Som vanligt när vi träffas blir det snabbt mycket "babbel" om allt och inget, så det gällde att

passa klockan. Nästan precis klockan 13.00 gled vi upp vid Hogsta och möttes av nästan hela delegationen, Pertti Hänninen från Hembygdsföreningen, Ingrid och Ragnar Oldfeldt och lite senare dök även Kajsa Hermodsson och ordföranden i Hembygdsföreningen Bertil Ottoson upp. Ingrids bror, också vår släkting, Petter med fru Kerstin fanns även med i mottagningskommittén. Bagarstugan blev fullsatt, men det fungerade utmärkt.

Programmet startade med en överraskning! Stella Polaris? Det var Pertti Hänninen som berättade om detta finsk-svenska projekt för att rädda den avancerade finska spionverksamheten från den ryska vargens klor år 1944. I all hemlighet förstås – även för de närmaste i familjen. Perttis far var alltså inte alls vaktmästare på FRA utan underrättelseofficer. Eftersom Pertti också är i vår ålder och bodde många år i Hogsta, förmedlade han även ögonblicksbilder från Lovön från 50-talet.

Detta gjorde även Ingrid, som fortsatte att tala om Lovön för hundra år sedan och därefter. Men framför allt berättade hon om den Ekwallska släkten och om Gustaf ”Gusten” Ekwall som arrenderade Hogsta och Lambarudd m.m. och där vår farmor växte upp. Senare flyttade Ingrids farfar Axel Ekwall till Lovön (Ängsbacken) och dubbelkusinerna intog ön. Axels son Nils övertog Ängs-

backen där barnen Petter och Ingrid växte upp. Idag bor Ingrid och Ragnar sedan många år tillbaka på Ängsbacken. Ingrid kunde berätta väldigt mycket okända saker för oss kusiner till vår stora glädje. Tiden rann iväg och vi missade klockan.

Men tack vare en effektiv kaffepaus kunde vi inta ”biosalongen” i Magasinet bara 5-10 minuter försenade. Ordföranden i Hembygdsföreningen, Bertil Ottoson, är en drivande person med många strängar på sin lyra – helt säkert till fromma för Lovön, hembygden. Vi fick se en drygt 10 minuter lång film om Lovöns tillblivelse och historia. Filmvisning i Magasinet

Kajsa Hermodsson lotsade oss sedan runt det nuvarande Hogsta och berättade att hennes farfar och farmor Carl Wilhelm och Margaretha Eleonora (Greta) Strandberg (f. Söderlund) tog över arrendet från Gusten Ekwall som nygifta 1920. Senare gavs det möjlighet för familjen att köpa såväl fastigheten som ett markområde runt omkring. Huset är renoverat ett antal gånger och flera generationer har bott i huset, ibland samtidigt. Det är fullt modernt, men ändå ”gammalt”, d.v.s. man känner en ”air” av forna tider och jag kan väl föreställa mig farmor Signe tillsammans med sina syskon och kusiner i dessa omgivningar. Givetvis måste vi låta oss fotograferas på samma ställe som våra förfäder! Kajsa berättade

Efter middagen på Rastaholm

också för oss om den kommande ”Förbifart Stockholm” som avses gå i tunnel nästan rakt under Hogsta. Vi får hoppas att det blir varsamma sprängningar! Till sist åkte vi igenom den vackra naturen tills vi såg kyrktornet på Lovö Kyrka. Eftersom det finns många ättlingar Ekwall på kyrkogården blev det en intressant tur bland gravarna med Ingrid som kunnig ciceron. Vi såg även Ralph Erskines och Carin Görings gravar.

Dagen avslutades med en utsökt middag på Rastaholm med underbar

utsikt över Björkfjärden och med ett härligt solsken som lyste in genom fönstren. Nu kom de gamla fotoalbumen fram!

Tack alla ni Lovöbor som varit med och gjort vår släktdag till en av de mest minnesvärda!

Klas Bovin

PS. Farmor och farfar fick en flicka och fyra pojkar. Vår kusin Tina bor i Lerum. Så det är förstas hennes mormor vi talar om. DS

Kristina och Bengt Granström vid informationen om Jordkulan

Vår underbara Fornstig

När Lovön förberedde sig för att bli naturreservat önskade Länsstyrelsen förbättringar på några områden. Man ville att fler människor skulle besöka Lovö och de skulle mötas av bättre service än tidigare. Ett sådant område var vandringslederna. De borde rustas upp. Länsstyrelsen fick EU-bidrag för investeringar som syftade till att göra Lovö mer tillgängligt och mer attraktivt för allmänheten. Hemsbygdsföreningen hade tur. Länsstyrelsen anser att Fornstigen är en stor tillgång för Lovö, men att den

behövde rustas upp. Informationen längs Fornstigen hade inte förnyats på länge, en del informationsskyltar inte sedan tillkomsten under 1970-talet. Många skyltar var svårlästa eller hade ramlat när trästolparna ruttnade. Vi har tidigare beskrivit arbetet med de nya vackra och informativa skyltarna längs den nu 20 km långa Fornstigen. Arbetet måste göras under 2014 och var väldigt omfattande. Vi lyckades och är mycket nöjda med resultatet.

Hur har vandrarna reagerat på

Maria Sahlström och Jacki från Spånga började vandringen vid Kina slott. Maria upptäckte Fornstigen för ett och ett halvt år sedan och har gått delar av stigen mer än tio gånger.

förnyelsen? Vi har talat med några vandrare, gjort sällskap till närmaste informationsskylt, fotograferat vid skylten och pratat litet.

Maria Sahlström och Jacki från Spånga började vandringen vid Kina slott. Hon upptäckte Fornstigen för 1 ½ år sedan och har gått delar av

stigen mer än tio gånger. Maria har läst på om Lovö och väljer ofta att gå just Fornstigen. Man får många vackra vyer och hela ön är vacker och intressant. Det är också lätt att ta sig hit.

Kristina och Bengt Granström har gått på Fornstigen väldigt många gånger. Bengt säger flera hundra gånger. De bor i Äppelviken och tycker att Fornstigen är trevligare att gå än Brommas led längs vattnet –

ingen trängsel och inte så mycket ”liv”. Vi förundras över hur mycket som hänt i Sverige under så kort tid. Genom Fornstigen kommer man ut i naturen och det är vackert på Lovö. Lovö är också historiskt intressant, häftigt att kunna tänka sig tillbaka många hundra år och fundera över hur det såg ut då.

Bertil Ottoson
Anders Florgård

UPPROP!

Ett av hembygdsföreningens trevligaste uppdrag är att sköta en sträcka av Fornstigen. Vi behöver en person som ansvarar för Fornstigen mellan Edeby och Söderby, knappt 2 kilometer. Du ska två-fyra gånger per år framför allt röja sly och buskar och larma Anders Florgård om något träd har ramlat över stigen.

Anmäl dig till Anders Florgård, 070 – 312 10 52, andersf42@hotmail.com

Tv: Anders Florgård, läsande Vandra på Lovön som säljs i Drottningholms Pressbyrå, Ekerö bokhandel, Lovö Magasin, och av hembygdssföreningen (se hemsidan: lovohembygd.com).

Om vilt på Lovön

All jakt på Lovön är författningsmässigt knuten till konungen/monarken. Inom hovstaterna finns en särskild hovjägare för att handha jakt och jaktvård. Motsvarande gäller också för bland annat Tullgarn och Gripsholm.

Hovjägaren Peter Vilidu har haft sin befattning sedan 1984 och har alltså rika erfarenheter av jakten och viltbeståndet, inte minst på Lovön, där han bor i Kungsgården. Eleonora-Posten har fått ett samtal med Peter, som berättar om viltet på Lovön.

Redan vid Drottningholmsbron möter besökare en ovanligt omfattande upplysnings- och varningstext om det rika djurlivet på ön. Peter berättar att det är en nödvändig och allvarlig varning, framförallt till bilister att hålla uppsikt. Alltför många viltolyckor inträffar med stora

förluster av både människoliv och bland vilt. Under ett år kan det röra sig ett femtiotal olyckor med rådjur och ett par med älgar. Till Peters uppgifter hör också att ordna sökande efter skadade djur – en tidskrävande och känslig verksamhet.

Alltför få av oss känner till de stränga juridiska regler som gäller då vilt dödat eller skadats i olyckor. Det är ett absolut tvång att omedelbart meddela polisen vad som inträffat och att på platsen lämna de uppgifter man kan ge. Peter berättar om de svåra och känsliga uppgifter det innebär att söka spåra upp och avliva skadade djur och om de allvarliga skador man kan finna på överlevande – främst älgar och rådjur.

Jag frågar Peter om olyckor med vildsvin, man hör ju att de med sin tyngd och lägre tyngdpunkt gör kollisionen värre. Peter bestyrker detta, men påpekar att vildsvin fortfarande är mycket sällsynta på Lovön. Han påpekar att vi människor och vildsvinen konkurrerar om samma typ av natur – Parker, trädgårdar, åkrar, golfbanor och att vi här har ett över-

tag. ”Grisar” kan komma och gå, men i stort sett är Lovö fritt från vildsvin.

Rådjur är det dominerande viltin-slaget och viltvården får innebära en planerad beskattning av beståndet för att säkra hållbar kvalitet då det inte finns några naturliga fiender.

Peter berättar om besvär med grävlingar som bland annat vållar allvarliga skador på husgrunder och som måste fångas i fällor och avlivas. Tyvärr ger sig grävlingarna på igelkottar och det tycker inte Peter Vilidu om. Det hörs på rösten.

Avslutningsvis berättar Peter att det finns gott om räv, mård och hare. Några bofasta vargar finns inte, någon kan observeras ströva.

John Crafoord

TACK!

Vi tackar för litet för det som görs av både medlemmar och ännu icke medlemmar. Vi ska bättra oss och nedan följer tre väl motiverade Tack

Tack Marion!

Vi hade ett Vedupprop i nr 2. Bagarstugan har börjat fungera efter bakug-nens renovering. Vi har testat med några mindre bak. Till ugnen behöver vi naturligtvis ved. Därför Veduppropet. Bara några dagar efter det att EP nått medlemmarna hörsammade Marion Almgren uppropet och erbjöd oss att hämta ved vid Ångsholmen. Pertti Hänninen hyrde en kärra till sin Volvo och den lastade vi full. Veden ligger nu i Bagarstugan och kommer att räcka till flera bakdagar.

Tack Marion!

Tack Peter!

Vi har skrivit ganska mycket till de internationella experterna på världsarv, dr Michael Kloos och dr Christopher Young. Ganska mycket material måste översättas till engelska för att bli användbart i vår argumentation för världsarvet. Det framgår av artikeln i nr 2. Peter Tucker gav materialet en proffsig design som borde övertyga de mest kräsna vetenskapsmän. Jag har fått viss respons från experterna. Materialet från Lovö hembygdsförening kommer att påverka deras rapporter.

Tack Peter!

Tack familjen Tribukait!

Minikonstrundan runt Oskarsborg avslutades i familjen Tribukaits trädgård där deltagarna möttes av hembakat bröd, stora limpor, vin och annan dryck. Pappa Bernhard är familjens bagare och brödet var fortfarande varmt när vi anlände. När vi ville betala självkostnadspriset blev det stopp. Vi bjöds!

Tack familjen Tribukait!

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottoson

Layout: Ingela Mæchel Westerberg

Manusstopp till nr 4 2016 den 20 november

Lovö Hembygdsförening

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0